

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

17 de Dictatoris potestate & imperio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

De dicatoris potestate & imperio.

CAP. 17.

huc ad me. Praeco in templo primum vocat, postea de more item vocat. Vbi lucas, censor, Scriba, Magistratus, myrrha vnguentisque

24 vnguntur. Hæc tamen Censoris dignitas aliquando Tribunis aliquo modo subdita, donec postea fuit inde liberata, ut ex verbis Livi constat, Livi in si. li. 9. decad. 3. In invidiam cum essent, inquit, Censor, cresecit ex his raris occasio. (N. Bibius Tribunus pleb. diem ad populum, utriusque scilicet Censori, dixit. Ea res consensu patris discussa est, & ne postea obnoxia populari aut censura esset. Censorum

25 dignitatis finis & rationes sunt, ut res ordinatae & mores optimi in Repub. introducerentur, & introducti conservarentur, ut sup. dictum est. Et illis commissæ, disciplina legitima regerentur, sollicitudine proprii Magistratus. Neve censu vel exactioibus populus supra id quod equum est, opprimeretur, l. 4. §. pen. de censib. Censor lib. 11. C. Et qui facultatibus abundarent, immunes cum pauperum detrimento non essent, l. 4. §. 1. de censib. Atque ut intelligeretur quæ provinciarum non essent censuales, ratione rerum, ratione personarum, vel ex vitæ causa, cum possessor. §. eo. ¶ Ut

26 tamen effectum sortirentur eorum iudicia celsurae & notæ, poenarum constituendarum datum erat arbitrium, amouendi a Senatu, adimendi equum equitibus, & transferendi in certum tabulas plebeios, de quibus in l. 1. 2. 3. pen. §. fin. eod. tit. submovendi a curia transferendi in aliam curiam, & rarios faciendi seu multandi, infamandi: nam nota censoria inter bonos & graves infamantiam habebat, Afo. Pedia. in ora in Pisonem, & auctor Rhetor. ad Heren. Remittebant tamen postea ipsi, vel eorum successores, pœnas & notas: pluresque fuerunt qui censoria nota ad virtutem excitati, & ipsi Censores postea fuerunt, ut Geta, & M. Valerius Messala,

27 ut ait Gell. lib. 7. c. 18. & alii. ¶ Hodie tamen iure civili Romanorum scripto, & in Gallia, censura circa mores proprium non ostendit Censorem, sed habet iudices ordinarios, & Magistratus plures, quibus

28 morum data est castigatio. ¶ Mansit tamen in censendis seu æstimandis rebus, aliquod tantum vestigium in Censoribus, qui cognoscunt de censu debito, & de exactioe, iuxta l. 3. §. 4. de censu in P. qui in tabulis scribunt agros, qui in censum referuntur cum adiectione nominis fundi, & in qua ciuitate, & in quo pago sit, quos duos vicinos habet, item & aruum, quod intra decem annos proximis satum erit, quot iugerum esse videatur: vinea, quot vites habeat, oliuetum, quot iugerum sit, quot arbores habeat: pratium, quot iugerum, &c. Quæ qui defert, æstimat, non Censor, Valer. Max. lib. 2. c. 4. in fin. Si seruos quis deferat in censum, debet scribere & profiteri nationes eorum, ætates, res, officia, & artificia specialiter, in l. forma censuali, de censu. P. Possessor ad exemplum horum fiebat per possessores, in tabulis censualibus proximarum viciniam tributiarum, sylvarum, lacuum, salinarum, d. l. in forma, §. in seruis deferendis. Censu autem modum, is qui dicebatur Peræquator seu Censitor, aliquo tempore imponebat, secundum quantitatem & qualitatem rerum proflam, d. l. forma, cum suis §. l. que quondam mittebatur in provinciis ad inspicendas res censendas, ut referret quæ male essent censa, quæ grauentur in censu provinciarum, l. 2. §. 3. de censu. Censor lib. 11. C. quæ facta sterilia, quæve fertilia essent, & in quibus fertilia cum infertilibus essent tributo compensatione facta æquanda, l. omne territorium, eo. l. qui vitia, cum l. seg. de omni agro des. lib. 11. C. Quæ tamen inspicere & æstimatio fuit in aliquibus provinciis subdita, inducta loco eius tribui, quod ita percipiebatur, oblatione, l. fin. de anno. C. tribu. lib. 10. C. l. 11. 16. exceptis desertis agris seu vacantibus, qui

29 æstimatioe facta locantur possessoribus. ¶ In tamen quibus, ut & de peræquationibus olim licitum est conquiri contra peræquatorum & censorum iniuriam, de iniusto onere infra annum, l. qui granatas, §. l. fin. de censu. lib. 11. C. l. 17. ¶ Ut si per gratiam vel iniuriam, vel negligentiam, culpam incurrisset peræquator, & qui discutebat æstimationem rerum, cum bonorum iactura in quadruplum multam subiret, l. peræquatorum, eod. Quæ modum & contra, qui meadati in professione conuicti essent, condigna poena afficiebantur, l. 2. eo. & res sic de defendebatur in re commissa, l. 3. de vetti. §. commi. C. l. commissa, de publ. §. vno P. ¶ Fiebat & professio aliorum in quillorum & colonorum, quorum nomine census præstatur reipub. a dominis qui cogebantur profiteri, d. l. forma censuali, §. si quis in quillorum, de censu. P. & in finitiones præstare pro censitis, hoc est, in censum relatis, seu pro colonis originariis, in locis ubi censiti erant. Et hoc minus seu tributum sequebatur dominis prædiorum, quibus adscripti, & cum quibus censiti erant, in l. 2. penes quos, de agric. §. censu. lib. 11. C. l. 47. Sequebantur enim prædia, l. si quis prædium, eo. & prædia illorum distractionem, l. qui quis, eo. tit. C. censiti adscriptive.

- 1 Dicitura initium.
- 2 Dicator Monarcha dictus.
- 3 Quare Dicator, & quis sit, & in seq.
- 4 Dicator a collega vel principe, non a populo creabatur.
- 5 Dicator vnus tantum fiebat, & quando duo.
- 6 Regia dignitas annua.
- 7 Francorum legislatores qui, & num Dicatoris nomine dicti.
- 8 Magistrum domus regia sine Meieris Francia, num Dictatores dicti.
- 9 Magistratus omnes in potestate Dicatoris, excepta Tribunitia potestate.
- 10 Equo vii, quare non licebat Dicatori.
- 11 Dicator a quo diceretur, qua forma, ex quibus, quando crearetur, & quarum rerum causa, & quando Dicitura temporaria duraret, & in l. 1. 2. 3. 4. §. 15.
- 12 Annales, & anni clausis fixis numerati.

Magna vis necessitatis vrgentis, quæ etiam superbissimos cogit fultitiam suam fateri, & aliquando respicere. Putabatur Romani in tuto esse, excusso vnus Monarchæ regno, & sine eo recte a pluribus gubernari rempublicam posse: sed ecce vix novem anni elapsi fuerunt a depulsionem regum, cum cœperint trepidare, ubi audierant Manlium Octatium Tusculanum Tarquinii Superbi generis, qui & penes illum exulabat, cum quadraginta populis in ea conturrasse, Latino, Sabinoque bello impendentes: atque ideo ad vnus imperium recidere, quem Dictatorem dixerint, Livi in 2. Dion. Halicarn. s. Fenes. de Magistris. S. Euseb. lib. de temp. & Eutrop. & Monarchas.

¶ Sicut tamen his verbis ex Græco conuersis Plutarchus in vita Camillæ, Ante pugnam in eundem Deos consulere mos fuerat, scilicet Romanis, & in minoribus periculis sepe Monarchas, quos Dictatores appellabant, eligere consueuerunt: non ignorantes quantum in se utilitatis periculosa tempora haberent, si vnus in principatu vnus sententia libera & impuni Magistratus fungeretur, & in manibus ad res pulcre ordinandas iudicia retineret. Vocaturque ab his qui Græce res Romanas narrant, διταλωσία, ἀντιθύου, ἡγοραξία, idem in Fab. Max. absoluta potestas, & liberum imperium.

¶ Quis tamen sit & quare appelletur Dicator, Plutarchus docet, idem in Marcell. Non enim, inquit, Dicator a populo aut a Senatu deligipotest, verum alter Consulum, aut Imperator, progressus ad populum, quem censat Dictatores dicit. Vnde quia dictus sit, Dictatores appellant. Nonnulli Dictatorem ab eo nuncupatum appellant, quod non populi suffragio aut assensu, verum quod is censat imperetque. Si quidem in illa Magistratum, quæ Græcis ἡγοραξία, Romani vocant ἐδικία. Eadem fere scripsit Varro lib. 4. de ling. Lat. Dictator, inquit, quod a Consule dicebatur, cui dicto omnes audientes essent. Et alibi, idem lib. 5. de ling. Lat. cum de verbo dico, tractat, & quod a δικός, iudico, manauerit. Hinc Dictator magister populi, quod is a Consule debet dici, hinc antiqua illa, dicitur imo, & dicitur causa, & addictus, &c. Dionys. Halicarnassensis in fin. 5. dum de T. Latio agit, primo Dictatore. Hinc primo omnium Roma summa & libera belli ac pacis, omniumque aliorum negotiorum potestas est creata, cum Dictatoris nomine: siue a potestate edicendi & imperandi quilibet, sumi alio præscribendi iuxta & aqua suo arbitrio, quæ edicta Romani vocant: siue, ut quidam malent, quod a collega dictus, hoc est nominatus sit. Non enim a populo magistratum accepit more patrio, sed ab vno viro designatus, &c. Vocabatur & is magister populi, Cic. 3. de fin. in fi. & Varro 5. de ling. Lat. Fenes. de magistris. a. 8. ¶ Dicator vnus tantum dicebatur & fiebat, non plures. Quod Polybius lib. 3. hist. explicat, & refert populam M. Minutio Rufo Magistro equitum dato Fabio Maximo Dicatori, cum frumentantes milites Annibalis, circa Gerionem vicisset, Dictatoris etiam imperium vna concessisse. Et iam duos Dictatores vno tempore in vnoque exercitu fuisse: rem ante eum diem inauditam, eosque legiones, sicut mos erat Consulibus, ditulisse inter se, contra Annibalem. Veruntamen postea de bello propemodum Minutio, reparata victoria pugnante Fabio Maximo, imperii dicitur summa ad Fabium rediit. Fuit Dicator vnus itaque Romanis, quamuis exemplar, cui similis fuit hæc potestas, duos haberet aut plures. Nam Thessali habuerunt suos Archos: Lacedæmonii, Harmostas: Albani post Amulii Numitorijque obitum, deficienter regia, Magistratus annuos cum regia potestate, quos dicebant etiam Dictatores, ut ex Licinio scribit Dionysius Halicarnassensis.

5 carnassius, lib. 5. §. Apud Heduos, vocant Galli, *Autem en Bourgogne*, propemodum fuit similis Magistratus, sed annuus, qui regiam dignitatem annuam gerebat, *Int. Cas. lib. 7. de bello Gallico.*
 6 Ioan. Pap. in principio proemii Rapl. Arestio, exilimatur apud Francos olim fuisse dictaturam, & Dictatores tempore Pharamundi, eoique legum constituendarum causa constitutos. Ego nunquam memini me legisse id ipsum alicubi. Inuenio tamen anno Dominice natiuitatis 419. Pharamundum Marcomiri Ducis Francorum Orientalium filium, electum in regem communi voto procerum, post interregnum 26. annorum, in quorum decursu post mortem Marcomiri primogeniti Clogionis Francorum regis. Dagobertus & Genebaldus, tanquam Duces regnum rexerant. Eundemque lego Pharamundum tertio anno sui regni, vt restitueret leges bello sopitas, & alias constitueret, ex consilio herou, quatuor conuocasse viros prudentissimos, Salagast, Wesogast, Vindegast, Basogast, qui leges ordinarunt, Salicas dictas, vel Saligas, vt Tritemius scribit in Breuiario historię Francorum, a nomine prioris nomothetę, qui erat Iouis pontifex. Quibus postea Clodoueus, intelligentię capitula adiecit. Verum isti legislatores quatuor non possunt dici Dictatores, quia non erant absolute & regię potestatis, nempe quod imperabat tunc Pharamundus: quemadmodum neque quisquam recte Dictatores diceret eos, quibus demandauit Iustinianus compositionem Pandectarum, l. 1. §. 2. & l. 2. §. sed cum omnia, de vet. iur. aucl. §. igitur, in proem. Instit. Codicis, l. 1. §. s. deoque, C. de no. Cod. fac. l. 1. de emend. Cod. Iustitiana. C. & Institutionum iuris ciuilibus, §. cunque hoc Deo propitio, in proem. Instit. Neque ideo Raymundus Capellanus Gregorii 9. Sum. Pontif. Barchinonensis, cui Gregorius mandauit manus leges pontificias congregandi, §. pen. & Deo propitio, Dictator vel Summus Pontifex fuit. Nec Aniegius Abbas Lebienfis, qui tempore Imperatorum Caroli Magni, & filii eius Ludouici, & nepotis Lotharii, eorumque iussu leges collegit Francicas, quę etiam nunc excusę extant.

7 Lapsi quoque mihi videntur, qui putant, vt Io. Duretus in lib. De l' harmonie & conference des Magistrats Romains & Magistrats Francois, lib. 1. fol. 40. in excus. Lugd. in Francia olim magistrat. os domus regię, dici posse Dictatores, cum integram haberet administrationem regni. Nam maiores domus regię, seu comites palatii, nunquam fuerunt suę potestatis: nisi cum regnum uoluerunt, vsurparunt, Tritem. lib. 1. Bre. hist. Franc. Gaguis. lib. 3. sed supra illos erat rex. Vt tempore Clotarii filii Chilperici, erat maior domus Garnerius, & post eum Ansegisius: & cum Pipinius erat maior domus, erat Clodoueus Rex: post Pipinium Grunualdus filius sub eodem Rege. Sub Clotario alio Ebrauinus, quem
 8 corrupte historiographi quidam vocant Ebroinum. §. Dictator Romanus, sui arbitrii erat, neque populi neque principis alterius, neque Senatus imperium agnoscebat, pendente suo Magistratu vel Magisterio populi. Et ita de omnibus quę libuisset statuendi & animaduertendi habebat, & in omnes potestatem, tanquam Rex, sine prouocatione, Pompon. in l. 2. §. populo deinde aucto. de orig. iur. P. Lini lib. 2. & ad tempus illi de omnibus summa concredita erat potestas, Aurelius Iurisco. in l. 1. de off. pręf. pręf. eiusque edictum erat pro numine obseruatum, vt ait Linius lib. 3. decad. 1. & dissoluebat omnes Magistratus præter Tribunitiam potestatem, Plin. in Antonii vita. De hoc & Polybius in 3. sic scribit: Dictator differt a Consule, quod Consules duodecim secures præcedunt: Dictatorem quatuor & viginti. Præterea necesse est eos multa ad Senatum referre: at huius summum est & liberum imperium, sub quo mox ceteri Magistratus cessant, exceptis Tribunis. Addit in super gradus dignitatis hos discipline rei militaris, vt milites pareant Centurioni: Centurio, Tribuno: Tribuno, Legato: Legatus, Consuli: Consul, Magistro equitum: Eques, Dictatori. Ab hac dignitate regia detrahi visum est, antiqua leges, quod non liceret Dictatori equo uti, nisi cum in bellum proficisceretur. Cum, quod ex eo popularem quodammodo videretur referre potestatem: tum etiam, quod eum in phalange pedestri, quam præcipuam ratifunt, perpetuo adesse debere existimarent. Donec Fabius Maximus sibi uti equo a Senatu impetrauit, vt scribit Plutarchus in

10 Fabio. Dicebatur Dictator a Consule uno, inter dum ab utroque, vt passim inuenies apud Litiuim, nunquam a populo. Et si quado a populo diceretur in reb. incipientibus, vt dictus Q. Fabius, is tanquam illegitime creatus, non Dictator, sed Prodictator appellabatur, Liu. lib. 2. Decad. 3. Forma dicendi erat, sine comitiis, ex more in noctis silentio: sic enim his verbis indicat Litiuim, de Fabio Consule loquens, idem lib. 9. Decad. 1. Nocte deinde silentio, ut mo-

ris est, Lucium Papyrium Dictatorem dixit. Cum diceretur Dictator, dabatur ei dignitas tantum ad tempus semestris, neque enim ultra retinere fas erat, l. 2. §. populo deinde aucto, de orig. iur. P. Feneff. lib. de Magistratu. ca. 8. Liu. 3. §. 9. & tyranni habiti sunt, qui hanc ultra retinuerunt. Narrat Appianus Alex. lib. 1. bello. ciu. verbo non voluntate Dictaturam in perpetuum Syllę datę, sed eum libere eam deposuisse. Plutarchus etiam in vita Syllę scribit, Syllam se Dictatorem dixisse ad annos vsque centum ac viginti, etiq; deuictio Mario, factorem omnium attributam licentiam per Senatufconsultum. In posterum quoque datam potestatem necis, confiscationis, sortitionum, possessionis, populationis auferendi & conferendi regnum cuiuscunque libuisset. Dixit autem se ab annis 120. esse Dictatorem, eo quod per totidem annos interuilla fuerat, huius honoris vsurpatio, vsque ad suam Dictaturam, Vell. Patere. in poster. vol. histor. Deposuit tamen, tandem & priuatus mortuus est. Vnde Iulius Cęsar dicebat, Syllam necuisse literas, qui Dictaturam deposuerit, & debere homines considerari loqui secum, ac se pro legibus habere, Suet. in Iulio Cęs. c. 77. Ideoq; ille vsurpauit sibi delatam Dictaturam. Nam populus & Senatus post deuictum Pompeium, in omnem vitam eum Dictatorem elegit, & cum Dictatura tradidit perpetuum Consulatum, Pręfecturam morum, prænomen Imperatoris, cognomen patris patrię, App. Alex. lib. 2. bel. ciu. Suet. in Iul. Cęs. c. 76.

¶ Ceterum, quia hoc præteritum ipse sibi Mobarchiam vsurpauerat, Dictatura sedas in perpetuum sublatas est, Luc. Florus lib. 16. Epit. Laudat in hoc Cicero M. Antonium, dum ait, Cic. 1. Phil. in M. Ant. Multa præterea eaq; præclara, ad singulare enim M. Antonii factum festinat oratio. Dictaturam, que vni iam regia scelestis obsederat, funditus ex Repub. sustulit, de quo nec sententias diximus. Senatusconsultum quod fieri uellet, attulit: quo recitatos, auctoritatem eius summo studio secutus sumus, eiq; amplissimis verbis per Senatusconsultum gratias egimus. Recusauit & postea Octauius Cęsar eandem, quanta pertinaciter offerrebat populus, Vell. Patere. præd. volum. post.

¶ Poterat creari vel dici Dictatores, plebei quoque, vt Patricii: vt ex plebe C. Martius Rutilius dictus, qui & C. Plancium ex plebe Magistrum sibi equitum dixit. ¶ Creatus fuit porro, quando opus erat vnius tantum imperio, potissimum dum bellaminebant gerenda. Et tunc erat potestas semestris. Propter alias etiam causas creatus, quibus peractis finem accipiebat Dictatura. Sic legitimus Liu. in 7. Dictatorem creatum fuisse, clauis figendi causa: quia, sicut memoria maiorum proditum erat clauo a Dictatore fixo, pectus sedata fuerat. Quare & morborum ingruentem scuitatis, eadem clauis a Dictatore facta fixatione, ceprimi posse putabatur. Cuius & rei causa creatus L. Manlius Dictator, clauum fixit dextro lateri adis Iunonis. In quo licet mirari vel imposturam deæ monum. vel superstitionem seu stultitię pepali Romani: vt aliquando eiusdem rude ingenium. ¶ Nam vt ait Linius eod. annales antea in clauis fuerunt, & per numerum clauorum fixorum fuerunt anni numerati, quod rarę literę eo tempore fuissent: idcirco; clauum ex lege uersta figebat Prętor maximus. Dehinc a Consulibus ad Dictatorem, quia maius ei imperium erat, clauis figendi solemne translatus est. Et intermisso deinde more, res etiam per se digna uisa est, propter quam Dictator crearetur. Meminit & idem auctor. idem eo. Fetiarum constituendarum causa aliquando Dictatorem dictum P. Valerium Publicolam, postea Lęlium Fartum. Fuit & aliis de causis dictus, veluti legendi Senatus, ferendę vel abrogandę legis, Reipub. constituendę, seditionis sedandę, quaestionis exercendę, signi dandi mittendatum quadrigarum, vide Bartholom. Martia. in annal. Consul. in an. 25. 2. ab urbe.

De magistro equitum, & eius imperio.

CAP. 18.

- 1 Magister equitum quia esset Roma.
- 2 Pręfeci prętorio principis auctoritas. Ius gladii. p. 4.
- 3 Magistri militum magistratus & potestas.
- 5 Cancellarius, Cęstibulus, Meier vel maior domus, Cęstiliarius magnus in Gallia qui.
- 6 Magistoria dignitas diuisa.

Sicut Censores Consulibus auxiliares dati sunt, ita Magister Equitum datus Dictatori, Liu. in 8. Plin. in Fabio Eutrop. in 1. Dion. Halic. in 5. Magister equitum secundum Polybium lib. 3. est Magistratus qui erat officio Dictatori subiectus, tenebatque in exercitu